

**Prof. dr Braco Kovačević, redovni profesor, naučni savjetnik Evropskog
defendologija centra Banja Luka**

TIHO UMIRANJE ČOVJEČANSTVA (5.)

Povećanje stanovništva razvija sasvim opravdanu bojazan i strah da će doći do nestašice hrane, a zabrinjava i činjenica da postojeće tehnike obrađivanja zemlje i agroindustrijske mjere neće moći ostvarivati dovoljno hrane i da će sve to dovoditi do pojave gladi u svijetu.

Treba napomenuti da, kao što ništa u svijetu nije ravnomjerno raspoređeno, tako ni hrana, pa i glad, nisu. Kao i kod drugih ekoloških izazova, prijetnja gladi nije ravnomjerno rasprostranjena. Industrijalizovane zemlje raspolazu visokim suficitom žitarica. Siromašne zemlje, čiji je priraštaj stanovništva najveći, najviše će i osjetiti konstantan deficit žitarica, i zato neki smatraju da rješenje potencijalne krize hrane možda leži u otkrićima u nauci i biotehnologiji.

Ipak, za biologiju se može reći da je još uvijek *terra incognita*, istovremeno „dobro poznati“ i obećavajući, ali i „dobro nepoznati“ i zastrašujući prostor. Na njenom području su se pojavila brojna otkrića, a još se očekuju brojnija otkrića zahvaljujući i time što će se pretvoriti u tehnologiju i povezati sa drugim disciplinama, kao što su nanonauka i informatika. Naravno da će se sve to odraziti i na području biotehnoške proizvodnje hrane.

Gledajući iz ugla istorijskih događanja, kao i bitnih kulturoloških vrijednosti, nema sumnje da je hrana značajna tema studija o materijalnoj kulturi i u većini studija o materijalnoj kulturi se ističu tri klasične teme – hrana, odjeća i stanovanje, uz temu o istoriji potrošnje. Poznato je da je u antičkom vremenu hrana imala posebno ceremonijalno značenje; u srednjem vijeku je hrana predstavljala simbol značajniji za žene nego za muškarce. I danas je hrana simbol, doista ne više značajniji za ceremonije i žene, koliko upravo sa stajališta vrijednosti konzumerizma, statusa, moći, uspjeha i bogatstva. Istovremeno, hrana je i (geo)politički simbol, što se sasvim jasno vidi i na primjeru problema izvoza žitarica iz Ukrajine u 2023. godini.

Globalni problemi hrane i krizne situacije na tržištu hrane su i ranije postojali, ali danas dobivaju nove obrise globalnog fenomena, i sa ovim problemom će se čovječanstvo još dugo suočavati. Udruživanje velikih svjetskih kompanija koje imaju vodeću ulogu u svjetskoj proizvodnji i tržištu sjemena, agrohemikalija, industriji hemijskih, vještačkih gnojiva, je više nego zapanjujuće zato što neminovno prouzrokuje daljnje negativne posljedice koje će se odraziti i na poljoprivrednu proizvodnju i cjelokupan prehrambeni sistem na planeti Zemlji.

Hrana predstavlja političko oružje, i mada se to na prvi pogled i ne vidi, ipak ima geopolitičko značenje. U tom pogledu je Henri Kisindžer svojevremeno rekao: „kontrolirate naftu i kontrolisate zemlju; kontrolirate hranu i kontrolisate ljude“. Pored stanovništva i njegove kontrole, hrana predstavlja značajnu i nezaobilaznu temu geopolitike - ona se upotrebljava kao oružje u neomaltuzijanskoj politici.

Neomaltuzijanski eugenički pogled o kontroli svjetske opskrbe hranom nalazi se u zajedništvu sa politikom ograničavanja broja stanovništva. To je bilo očito u stavovima američkog predsjednika i savjetnika za nacionalnu sigurnost i državnim sekretarom Henri Kisindžerom o politici pomoći u hrani, cijenama hrane u svijetu i proizvodnje hrane. Mjesec dana nakon što se održala značajna Svjetska Konferencija UN za hranu u 1974. godini, Kisindžer je izdavao službeni dokument Vijeća za nacionalnu sigurnost pod nazivom *Studija Nacionalne Sigurnosti Memorandum 200: implikacije svjetskog povećanja populacije na sigurnost SAD i prekomorskih interesa (NSSM 200)*. Ovaj dokument je pozvao na korištenje „hrane kao oružja“ za pomoć depopulacijskim naporima pomoći zemljama Trećeg svijeta. Dokument je posebno identifikovao 13 zemalja kao prioritet za depopulaciju na temelju nacionalnih sigurnosnih interesa. Jedan dio je posvećen uskraćivanju pomoći u hrani izazvajući smanjenje populacije i planiranja porodice na temelju nestašice hrane. Kisindžer je isticao: „Upitno je hoće li donatorske zemlje pomoći i biti spremne pružiti nekakvu vrstu masovne pomoći u hrani pozivajući se na projekcije uvoza na dugoročnoj kontinuiranoj osnovi“. Smatrao je da bi se zapadni narodi mogli suzdržati od davanja obroka pomoći zemljama koje nisu poštivale međunarodne programe za smanjenje broja stanovnika. Prema njegovom mišljenju, „obavezni programi bi morali biti potrebni, a mi bi trebali uzeti u obzir ove mogućnosti sada... Da li bi se hrana smatrala kao instrument nacionalne snage? ... Da li je SAD spremna prihvatiti racionalizovanje pomoći u hrani ljudima koji ne mogu/neće kontrolisati svoj rast stanovništva?“ Kisindžer je postavio visok prioritet na području smanjenja stanovništva, usmjeravajući ga u američku vanjsku politiku u ime nacionalne sigurnosti, na osnovama ucjene zemljama u skladu s programom „planiranja porodice“ za provođenje mjera kontracepcije, sterilizacije i pobačaja. I, sve u cilju smanjenja nataliteta sa mehanizmima za opskrbu hranom i pomoći u hrani.

Nije samo hrana resurs koji ima geopolitičko značenje. Svi značajni resursi prirodnih bogatstava su geopolitički relevantni. Na primjer, kada je ugalj predstavljao glavni energetska osnov industrijalizacije i proizvodnje oružja, geopolitička prosuđivanja su se temeljile na zalihama i proizvodnji uglja. Ali, kada je nafta dobila strateško značenje, zalihe nafte postale su najvažniji faktor u geopolitici energije. Danas se geopolitičkom značaju nafte pridružuje prirodni plin, za koga se smatra da će u budućnosti postati glavnim faktorom geopolitike energije, mada uloga uglja i nafte nikako se neće smanjivati kako u ekonomiji, tako i u geopolitici.

Koliko su značajni resursi u ekonomskom, i geopolitičkom smislu govori i Džon Perkins koji navodi kako i na koji neoimperijalni i neokolonijalni način neoliberalna ekonomija „ubija ekonomije“ siromašnih naroda i država eksploatišući (otimajući i pljačkajući) im resurse i pretvarajući ih u „dužničko ropstvo“. U „ispovijesti ubice ekonomije“ Perkins ističe da uspjeh širenja predatorske neoliberalne ekonomije nije moguć bez tajne diplomatije koja koristi različite metode uticaja, kao što su mito, prevare, ucjene, prijetnje smrću, ubistva, upotreba nekontrolisane vojne moći, kako bi se ostvario cilj da siromašne zemlje prihvate zajmove koji će ih odvesti u „dužničko ropstvo“ tako što neće moći platiti dugove i zato će morati ostati bez svojih resursa. Ove metode su pokretački mehanizmi ekonomije smrti koja uključuje i prijetnje ratom i ratove, te pljačke resursa. Iza ovoga stoji moćna medijska propaganda koju kontroliše korpokratija koja stalno ponavlja iste semantičke narative o prihvatanju koncepta koji njima donosi korist. Ta korist znači da dužnička zemlja novac koji bi izdvajala za zdravstvo, obrazovanje, nauku, kulturu, sport, socijalnu zaštitu i druge socijalne aktivnosti, preusmjerava na otplatu kamata na kredite koje je pozajmila. Upadajući u dugove, dužničkim zemljama, kako ističe, dolaze „ubice Međunarodnog monetarnog fonda“ koji od vlada zahtijevaju da ponude resurse (dragocjene metale, naftu, vodu, struju, rude) njihovim korporacijama i da ih po niskoj cijeni privatizuju. Još jedan bitan uslov se postavlja pred državu koja traži zajmove, a to je da izvođači kapitalnih projekata budu korporacije sa Zapada, dakle kompanije bogatih država. Tako se novac od primaoca (dužničke države) vraća korpokratiji. Boreći se da nekako vrati kamate, dužničkoj državi kao Damaklov mač ostaje vraćanje glavnice...